

Ю. Атаманова, докторант Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Структура національної інноваційної системи як методологічна основа формування державної інноваційної політики

Завдання з переходу до інноваційної моделі економічного розвитку, незважаючи на численність заходів з її розбудови, не може бути визнано вирішеним, про що свідчать невисокі показники економічного зростання за останні роки, а також зниження рівня інноваційної активності суб'єктів господарювання та частки інноваційної продукції в межах ВВП. Але слід визнати, що зараз з боку органів державної влади докладається значно більше зусиль для розв'язання даної проблеми, ніж раніше, а проведені представниками наукових кіл дослідження набагато детальніше заглиблюються в її сутність, ніж попередні. Зокрема, питання правового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та вироблення національної інноваційної політики стали предметом аналізу таких науковців, як Д. Висоцький, В. Гусев, Д. В. Задихайло, В. К. Мамутов, О. П. Орлюк та ін. У їхніх працях розглядаються проблеми природи та змісту інноваційної функції держави, формування та здійснення інноваційної політики держави, нормативного забезпечення запровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Слід погодитися з думкою О. П. Орлюк, що на практиці відсутній набір фактів, який міг би містити ознаки переорієнтації системи державного управління на здійснення науково-технологічної та інноваційної політики як ключового фактора економічного і соціального розвитку. Таке становище, на наш погляд, пов'язано з тим, що незважаючи на наявні напрацювання як юридичної, так і економічної науки із розглядуваної тематики в них не надано відповіді на декілька вихідних питань формування державної інноваційної політики, без вирішення яких вважаємо марними очікування інноваційно орієнтованих трансформацій у національній економіці. Зокрема, це визначення предмета державної інноваційної політики, її загальних засад та принципів, основних напрямів, засобів державного регулювання інноваційних відносин, а також

режимів господарювання, що застосовуються для здійснення інноваційної діяльності.

Не можна сказати, що зазначені проблеми зовсім залишилися поза увагою законодавця, управлінців та науковців, але вони розглядалися та вирішувалися, як правило, поодинокі, відокремлено, без дотримання системного підходу. Практичним відбиттям такого становища є ізольований та хаотичний характер більшості заходів державного регулювання інноваційних відносин, заплановані результати від дії яких так і залишаються бажаними. Іншими словами, *здійснення державної інноваційної політики позбавлено ознак системності, запровадження та дотримання якої вимагає чіткого розуміння предмета даного напрямку економічної політики держави, визначення методологічного підходу до його розробки та реалізації. Дослідження поставлених питань та запропоновування відповідей на них є метою цієї публікації.*

Інноваційні процеси та пов'язані з ними трансформації відбуваються завдяки функціонуванню сукупності організацій та інститутів, які здійснюють розробку, впровадження чи використання і комерціалізацію інноваційних продуктів та забезпечують успішну реалізацію інноваційних проектів на кожній їх стадії. У їх єдності та взаємозв'язку із врахуванням правових, фінансових, організаційних та соціальних аспектів вони утворюють структуру, що отримала назву національної інноваційної системи (далі — НІС).

Розробку змісту цього поняття здійснює економічна наука, в межах якої вже склалися різні підходи до її визначення. У цілому НІС характеризується як сукупність інститутів державного та приватного секторів, що самостійно забезпечують розвиток та просування нових технологій у межах країни¹. Б. Салтиков визначає НІС як сукупність усіх діючих суб'єктів та їх відносин, яка забезпечує просування нових знань до їх використання².

Н. Івановою НІС розглядається як сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом та комерціалізацією наукових знань та технологій у межах національних кордонів. Нею також охоплюється комплекс інститутів, що забезпечують інноваційні процеси, правового, фінансового та соціального характеру³. На думку

¹ Див.: Бунчук М. Национальные инновационные системы: основные понятия и положения // <http://www.biz.nnov.ru>; Фадеева В. Национальная инновационная система Германии // <http://www.innovbusiness.ru>

² Див.: Салтыков Б. Национальная инновационная система: проблемы и перспективы // <http://www.novaman.ru>

³ Див.: Иванова Н. Национальные инновационные системы // Вопр. экономики. – 2001. – № 7. – С. 61.

А. В. Бочарова та Ю. М. Шмельова, її сутність полягає у створенні державно-приватного інноваційного партнерства, за яким держава підтримує науково-технічний сектор та систему освіти — джерела інновацій, забезпечує вільний доступ до результатів наукових досліджень у державному секторі, створює умови для їх комерційного використання, необхідну інноваційну інфраструктуру, систему підготовки кваліфікованого персоналу та нормативно-правову базу для стимулювання інноваційного підприємництва; бізнес же бере на себе комерційний ризик роботи на ринку інноваційної продукції¹.

Таким чином, НІС не просто охоплює сферу, яка генерує нові знання та доводить їх до стану практичного застосування чи впровадження, а й виступає механізмом реалізації інтелектуального капіталу держави. Більше того, вона утворює структуру, яка безпосередньо забезпечує протікання інноваційних процесів. Це у свою чергу означає обумовленість ступеня впровадження в межах національної економіки країни інноваційної моделі розвитку ефективністю функціонування НІС. Будучи безпосередньо пов'язаною з творчою інтелектуальною діяльністю, якій властиві свобода та непередбачуваність (хоча й очікуваність) результатів, робота НІС переважно здійснюється на засадах саморегулювання, а тому одночасно із зазначеними аспектами її розглядають і як структуру управління інноваційними процесами. Таким чином, НІС, з одного боку, є генератором нових знань та виконує трансформаційну функцію — забезпечує їх доведення до стану інноваційних продуктів та інновацій, а з іншого — нею самостійно визначаються напрямки інноваційних процесів, активність та результативність інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Вплив роботи НІС на стан науково-технічної та інноваційної сфери країни, залежність від її функціонування рівня соціально-економічного розвитку в цілому не може не зумовити інтерес до неї з боку державної влади, що є природно. Сутність державного регулювання інноваційної діяльності полягає в цілеспрямованому впливі органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери². Діяльність держави в інноваційній сфері обов'язково має здійснюватися

¹ Див.: Бочаров А. В., Шмелев Ю. М. Государственная инновационная политика – формирование инновационной системы // Национальные инновационные системы: Формирование. Развитие: Темат. информ.-аналит. подборка. Упоряд. В. Нежиборець. – К.: НДІ ІВ, 2005. – Вип. 5. – С. 39.

² Див.: Кизим М. О., Матюшенко І. Ю. Національна інноваційна система як механізм реалізації інтелектуального капіталу України // Інновації: проблеми науки і практики. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – С. 93.

за декількома напрямками. Перш за все, будь-яка система може функціонувати як така лише у разі існування певного набору умов, необхідних для інтеграції її складових у єдину якість. Щодо інноваційної сфери це означає, що перед державною владою постає завдання створення та підтримки умов для формування і функціонування ефективної НІС, яка б забезпечувала постійне нарощування нових знань, інтелектуального капіталу та їх практичне використання, перш за все, у сфері матеріального виробництва. Його виконання припускає докладання з боку держави зусиль з *організаційного, кадрового, інформаційного та правового забезпечення*, а в окремих випадках і *фінансової підтримки* діяльності суб'єктів господарювання та функціонування інституцій, які утворюють НІС.

Очікуваність певних результатів від функціонування НІС потребує від держави також і *керування, координації діяльності її учасників шляхом узгодження їхніх інтересів*, що отримує зовнішній прояв у встановленні та нормативному закріпленні пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності, статусу, прав та обов'язків її суб'єктів, правових режимів їх діяльності, а також у можливому застосуванні до них певних заходів державного впливу. З питань, що мають загальнодержавне, стратегічне значення, держава може вдаватися до імперативних заходів щодо учасників НІС, а іноді навіть до НІС в цілому, тобто здійснювати безпосередньо управлінські повноваження (це можуть бути питання підтримання розвитку певного сектору економіки, або вироблення чи впровадження певної продукції, або виходу НІС чи її елементів з кризи, що загрожує її функціонуванню як такої або її сталому розвитку).

Прогнозований характер питань побудови та розвитку національної економіки на засадах інвестиційно-інноваційної моделі зумовлює необхідність здійснення перманентного *контролю* з боку державної влади за відповідністю реальних показників діяльності НІС та стану соціально-економічного розвитку запланованим результатам із можливим застосуванням заходів державного регулювання, коригуванням як прогнозів соціально-економічного розвитку, так і правил поведінки, умов діяльності самих учасників НІС.

Таким чином, **основний зміст діяльності держави в науково-технічній та інноваційній сферах**, на наш погляд, полягає у **забезпеченні умов для функціонування ефективної НІС, координації діяльності суб'єктів, що входять до неї, шляхом узгодження їхніх інтересів зі здійсненням контролю щодо результатів роботи НІС в аспекті впливу на рівень соціально-економічного розвитку країни.**

На цій підставі можна зробити висновок, що **предметом державної інноваційної політики** слід визнати формування та функціонування ефективної НІС, щодо якої держава виконує забезпечувальну, координаційну та контрольну функції. Безпосереднім же **об'єктом державно-правового впливу в інноваційній сфері**, вважаємо, виступає діяльність суб'єктів господарювання, які безпосередньо реалізують або залучені до реалізації інноваційних процесів, а також відносини, що складаються при цьому між ними, між ними та іншими суб'єктами права (як правило, учасниками господарських відносин) з приводу створення, впровадження чи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів.

Для забезпечення ефективної роботи НІС державно-правовий вплив має стосуватися всіх основних структурних елементів НІС, оскільки лише за умови налагодженої взаємодії всіх складових системи її функціонування може бути результативним. Це означає, що **структура НІС зумовлює основні напрями діяльності держави в інноваційній сфері, що відбивається на структурі та змісті державної інноваційної політики**.

Під структурою системи звичайно розуміють стійке упорядкування у просторі й часі її елементів та зв'язків між ними, що визначає функціональну компоновку системи та її взаємодію із зовнішнім середовищем¹. Структура системи зумовлюється цілями, які постають перед нею, та функціями, що нею виконуються. У кожній системі існує певний мінімальний рівень розмірів елементів, нижче якого система як би не існує. Отже, для того щоб визначити структурний елемент, спочатку встановлюють, які властивості системи інтересують дослідника². Таким чином, для формування уявлення про структуру системи необхідно чітко сформулювати цілі, визначити функції та відповідні до них властивості системи, які детермінують той мінімальний рівень кількості елементів та якості зв'язків, що достатні для їх взаємодії як системи.

Інтегративною властивістю НІС, що формується внаслідок узгодженої взаємодії поєднаних у певну структуру елементів та завдяки якій вона виокремлюється як цілісне утворення у межах держави, **виступає здатність створювати та впроваджувати нове знання, що характеризується значущістю для загального рівня розвитку економічної системи країни та можливістю його використання (впро-**

¹ Див.: *Прангшивили И. В.* Системный подход и общесистемные закономерности. – М.: СИНТЕГ, 2000. – С. 24. – (Серия «Системы и проблемы управления»).

² Там само. – С. 41.

вадження) суб'єктами господарювання. Іншими словами, нею слід визнати **самі інновації як нову якість, результат функціонування всіх елементів НІС.**

Така особливість НІС зумовлює її **функціональне призначення** (цілі функціонування) — це забезпечення соціально-економічного розвитку держави завдяки використанню власних інтелектуальних ресурсів, інтелектуального потенціалу нації; підвищення рівня її конкурентоздатності на світовому ринку за рахунок винайдення та розробки нових ідей і їх активного впровадження в різних сегментах економіки країни. Іншими словами, **інтегративна якість НІС зумовлює її функціональний характер, а тому вона може бути означена як цілеорієнтована система.**

Інтегративна властивість НІС як загальна її якість може бути представлена як **результат взаємодії та доповнення окремих особливостей.** Зокрема, її зумовлюють: а) **властивість генерації нових знань** у нивах НІС; б) **властивість їх «промислової придатності»** (термін «промислова придатність» використовується у тому значенні, яке в нього вкладається Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15. 12. 1993 р.) — тобто можливість практичного використання (застосування, впровадження) нових розробок у промисловості або в іншій сфері діяльності); в) **властивість оптимізації інноваційного процесу,** тобто створення умов для його повного та успішного протікання із зменшенням ступеня непередбачуваності його результатів; г) **властивість оборотоздатності результатів інтелектуальної діяльності** — останні виступають самостійним товаром ринкового обміну в межах НІС, що набуває правової форми зобов'язальних відносин між різними учасниками інноваційного процесу.

Інтегративна якість НІС, яка незважаючи на те, що складається з інших окремих властивостей, не може бути зведена до їх простої суми, оскільки лише в результаті та за умови узгодженої взаємодії всіх структурних елементів системи відбувається якісне покращення рівня соціально-економічного розвитку держави завдяки використанню нових знань та розробок, а також завдяки створенню та реалізації інновацій. Проте встановлення окремих властивостей НІС надає можливість розробити оптимальну для забезпечення її функціонування структуру з усвідомленням значення, функцій та місця другорядних, неосновних її елементів, відсутність яких не завдає шкоди інтегративній властивості НІС, але діяльність яких сприяє підвищенню рівня ефективності функціонування останньої.

Визначені властивості НІС дозволяють більш-менш чітко встановити певний мінімальний розмір структури, так би мовити «кристалічну решітку», яка за умови взаємодії елементів, що її утворюють, забезпечує виконання системою покладених на неї функцій. Така *мінімальна конструкція складається з декількох конструктивних складових, які разом забезпечують реалізацію інноваційного процесу, а також створення власно інновацій як інтегративної якості НІС*. Інакше кажучи, **мінімальний обсяг структури НІС має бути достатнім і необхідним для виникнення її основної інтегративної властивості — інновацій**. Вважаємо, що така елементарна структура НІС може бути представлена таким чином: 1) **підсистема науки**, у межах якої відбувається генерація нових ідей, розроблення нововведень; 2) **підсистема виробників інноваційних продуктів**, яка забезпечує доведення розробок до придатного до впровадження та комерціалізації стану, тобто трансформує їх в інноваційні продукти. Суб'єкти господарювання, що до неї входять, створюють на базі наукових розробок, оформлених як результати інтелектуальної діяльності, в тому числі як об'єкти інтелектуальної власності, безпосередньо інноваційні продукти через проведення необхідних дослідно-конструкторських, технологічних, інженерних, випробувальних та інших робіт. Вони також здійснюють поширення, комерціалізацію інноваційних продуктів, тобто їх пропозицію як товарів, у тому числі й кінцевого споживання, з наданням послуг із авторського супроводу впровадження (використання) інноваційних продуктів стосовно умов та завдань конкретних покупців або реципієнтів. Ця підсистема тісно пов'язана з підсистемою науки, оскільки продовжує роботу над створеними нею результатами, але має вже більшою мірою прикладний, науково-технічний характер. У сучасних реаліях суб'єкти наукової діяльності іноді виконують функції з розроблення та комерціалізації придатного до впровадження об'єкта інтелектуальної власності, тобто здійснюють діяльність виробників інноваційних продуктів. Тому зазначені підсистеми в окремих випадках не просто взаємодіють, а навіть пересікаються; 3) **підсистема споживачів або реципієнтів інноваційних продуктів** та об'єктів інтелектуальної власності, які виступають на стороні інноваційного попиту; 4) **підсистема інноваційних посередників**, яка забезпечує просування розробок від їх розробників до реципієнтів інноваційних продуктів; 5) **підсистема інноваційної інфраструктури**, яка виконує функцію забезпечення або допомоги реалізації інноваційних процесів.

Слід зауважити, що *запропонована структура НІС*, її елементи не є чимось усталеним, раз і назавжди сформованим, навпаки, вона *є ди-*

намічною, гнучкою, рухомою системою, конфігурація елементів якої змінюється залежно від зміни умов існування, зовнішнього оточення, першочергових завдань її функціонування. Суб'єкти, що утворюють її підсистеми, можуть змінювати свою належність, місце у межах НІС у разі зміни предмета своєї основної діяльності. Більше того, вони можуть одночасно належати до системних утворень, інших, ніж НІС, систем (зокрема, таке становище характерне для суб'єктів-реципієнтів інноваційних продуктів та суб'єктів інноваційної інфраструктури, які є суб'єктами відповідних галузевих ринків національної економіки). Фактично кожний з названих елементів — підсистем НІС сам може бути представлений як системне утворення, яке не завжди повністю поглинається межами лише самої НІС, а досить часто входить до складу й інших систем, що ускладнює вирішення завдання з чіткого визначення НІС та її співвідношення з іншими системними утвореннями.

Крім конструктивних елементів, функціонування НІС неможливе без функціональних зв'язків, які забезпечують узгоджену роботу всіх її компонентів. Зв'язки становлять собою певний рух різного роду об'єктів, як матеріальних, так і нематеріальних. Зокрема, в межах НІС функціональні зв'язки можуть встановлюватися щодо грошових коштів, інформації, виконання робіт (науково-дослідних, дослідно-конструкторських, технологічних на ін.) або надання послуг (зокрема, освітніх послуг, послуг з професійної підготовки, надання консультацій, послуг з оцінки нематеріальних активів та ін.), а також щодо самих результатів інтелектуальної діяльності, в тому числі інноваційних продуктів, які виступають як самостійний товар.

Зв'язки щодо передачі, обміну об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів, які виникають між такими підсистемами НІС, як підсистема науки, підсистема виробників інноваційних продуктів, підсистема реципієнтів інноваційних продуктів та підсистема інноваційних посередників, утворюють в економічному аспекті **інноваційний ринок**, а своє **правове оформлення отримують у вигляді договірних зобов'язань**. Інноваційний ринок унаслідок особливостей свого функціонування охоплює в межах НІС так би мовити певний простір, і також може бути представлений як *певне відособлене утворення, що має системний характер*. Однак економічні інтереси щодо інновацій поширюються ще далі, функціонуючи не тільки в межах ринку інноваційних продуктів, але охоплюючи також і відносини щодо виготовлення на їх основі інноваційної продукції та її успішної прискореної

реалізації, формуючи ринок другого порядку — ринок інноваційної продукції¹.

НІС, незважаючи на її саморегульвний характер, не є автономною, відособленою системою. Вона тісно взаємодіє і навіть іноді переплітається з різними системами держави (зокрема, економічною, освітньою, соціальною) або безпосередньо з їхніми елементами (промисловістю, інвестиційним ринком, ринком фінансових послуг та ін.) як із найближчим зовнішнім оточенням. Іншими словами, *НІС слід розглядати і як елемент системи вищого порядку, а тому між нею і державою складаються певні ієрархічні відносини, яким властивий механізм управління. Тому використання засобів державного регулювання щодо НІС не означає нівелювання саморегульвних характерних засад. Саме у поєднанні механізми саморегулювання та управління забезпечують стійке положення та сталий розвиток НІС.*

Взаємозв'язки держави та її систем з НІС мають отримати правове визначення та юридичне закріплення, оскільки саме нормативний регулятор стає запорукою чіткості взаємовідносин між державою та НІС, а також забезпечує недопущення відхилень у балансі використовуваних ними механізмів. Тому правового закріплення потребують такі питання, як принципи, механізми та засоби державного регулювання й контролю за діяльністю НІС, система органів державного регулювання інноваційної сфери, розподіл компетенції між ними. Їх визначення та законодавче оформлення фактично встановлює межі використання з боку держави механізму управління щодо НІС та служить певною гарантією щодо збереження саморегульвного характеру функціонування НІС. Тобто *до кола питань правового регулювання інноваційної сфери доцільно також включити питання щодо упорядкування відносин, які визначають зовнішні зв'язки НІС, і, перш за все, відносини з державою.*

Таким чином, **у межах НІС** доцільно, на наш погляд, виокремлювати **два блоки структурних утворень**: по-перше, **це конструктивні, базові елементи**, які становлять каркас системи та обумовлюють виконання нею її основних властивостей, і, по-друге, **функціональні зв'язки**: по-перше, **внутрішні**, які забезпечують взаємодію всіх елементів системи та об'єднують їх у цілісне утворення за певним функціональним призначенням, та, по-друге, **зовнішні**, що опосередковують

¹ Див.: *Задихайло Д. В.* Інноваційна політика держави і господарсько-правові засоби її реалізації // Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення: Тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 жовт. 2006 р. / Упоряд.: О. В. Петришин, М. О. Кизим. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 120–133.

взаємодію системи із зовнішнім оточенням та об'єднують її з іншими утвореннями в систему вищого порядку.

Держава з метою системного упорядкування будь-яких суспільно важливих відносин з урахуванням та в кореляції з виконанням покладених на неї функцій використовує право як нормативний регулятор суспільних відносин. НІС, робота її елементів, зв'язки як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, також не стали винятком. Тому у позитивному праві утворилася ціла група норм, які поширюють свою дію на відносини, які складаються в межах НІС між її учасниками, що визнаються суб'єктами права, з приводу реалізації інноваційних процесів, а також відносини між ними та іншими суб'єктами права з приводу створення, впровадження чи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів.

Як конкретні норми, так і їх система в цілому не створюються стихійно, довільно, за бажанням та розсудом тих або інших осіб. Вони відображають об'єктивні закономірності суспільства і держави та проєкціюються на реально існуючі економічні, політичні та інші відносини¹. Зазначені закономірності стосуються і системи правових норм, які опосередковують внутрішні відносини між учасниками НІС і зовнішні відносини між ними та іншими суб'єктами правових відносин, а тому слід визнати, що вона зумовлена структурними особливостями та системними закономірностями самої НІС, одночасно справляючи на них зворотний вплив, що дає змогу здійснювати державі керування (координацію) і контроль за процесами, які відбуваються в межах НІС, та коректувати їх у потрібному напрямку.

Зв'язки між учасниками НІС, що визнаються суб'єктами права, з приводу реалізації інноваційних процесів, а також між ними та іншими суб'єктами права з приводу створення, впровадження чи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів, опосередковані регулюючою дією правових норм, набувають характеру правових відносин. Залежно від об'єкта щодо якого вони виникають, а також особливостей суб'єктного складу, вони можуть підпадати під дію правових норм, що належать до різних галузей права. Тому з метою забезпечення повного узгодженого врегулювання відносин, що складаються в інноваційній сфері, перед державою стоїть завдання створення комплексного правового механізму їх регулювання, який має бути покладений в основу та реалізовуватися в межах державної інноваційної політики.

¹ Див.: Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права: Учебник. – М., 2007. – С. 333–334.

На розв'язання поставленої проблеми спрямовано дослідження структури НІС, оскільки дозволяє впровадити при розробленні правового механізму регулювання інноваційної сфери системний підхід, який забезпечує максимальну ефективність його дії шляхом розробки та застосування такого комплексу юридичних засобів, який би охоплював позитивним впливом права всі структурні елементи та упорядковував функціональні зв'язки НІС. Іншими словами, лише за умови співвідношення правового механізму зі структурою НІС можуть бути досягнуті цілі, що ставить держава в інноваційній сфері з проекцією на стан соціально-економічного розвитку країни.

Виходячи зі структури НІС, якою об'єднуються розрізнені елементи в єдину функціональну систему із інтегративною властивістю, що становить безпосередній інтерес як для держави, так і суспільства в цілому, вважаємо можливим виділити такі блоки питань функціонування НІС, які мають вирішуватися в межах державної інноваційної політики як основні її напрямки та обов'язково отримати правове врегулювання в межах єдиного комплексного правового механізму: 1) закріплення структури НІС в цілому та окремих її елементів; 2) формулювання принципів та загальних засад правового регулювання діяльності НІС; 3) визначення системи органів державного регулювання НІС та їх компетенції; 4) закріплення механізмів та засобів державного регулювання і контролю за діяльністю НІС; 5) визначення учасників НІС як суб'єктів правових відносин, їх правового статусу та організаційно-правових вимог до їхньої діяльності; 6) встановлення правових режимів та умов діяльності учасників НІС; 7) закріплення договірних форм функціональних зв'язків між учасниками НІС та основних вимог до них; 8) правове оформлення відносин обміну об'єктами інтелектуальної власності та інноваційними продуктами, що утворюють інноваційний ринок; 9) визначення міжнародно-правових аспектів функціонування НІС та здійснення інноваційної діяльності.

Таким чином, структурування НІС має для юридичної науки важливе методологічне значення, виконує інструментальну функцію — воно дає змогу на підставі встановлення основних учасників, різновидів інноваційних відносин, їх особливостей із формулюванням цілей та завдань держави в інноваційній сфері визначити основні напрямки державної інноваційної політики та розробити ефективний правовий механізм регулювання інноваційних відносин.